

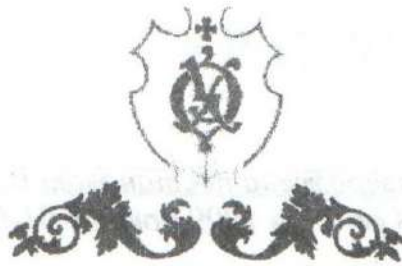

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
"ОСТРОЗЬКА АКАДЕМІЯ"

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

СЕРІЯ
"ФІЛОЛОГІЧНА"
ВИПУСК 18

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
"ОСТРОЗЬКА АКАДЕМІЯ"

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

Серія "Філологічна"

Випуск 18

Острого – 2010

УДК: 82.09 (082)

ББК: 83 Укр.

Н 34

*Збірник затверджено постановою ВАК України
від 8 вересня 1999 року № 01-05/9*

*Затверджено до друку вченою радою
Національного університету "Острозька академія"
(протокол № 9 від 29 квітня 2010 року)*

Рецензенти:

Білоус П. В., доктор філологічних наук, професор;

Галич О. А., доктор філологічних наук, професор.

Редакційна колегія:

Гнатюк М. І., доктор філологічних наук, професор;

Грещук В. В., доктор філологічних наук, професор;

Єрмоленко С. Я., доктор філологічних наук, професор;

Левицький А. Е., доктор філологічних наук, професор;

Поліщук Я. О., доктор філологічних наук, професор;

Тищенко О. В., доктор філологічних наук, професор;

Удалов В. Л., доктор філологічних наук, професор;

Шульжук К. Ф., доктор філологічних наук, професор;

Вокальчук Г. М., доктор філологічних наук, доцент.

Укладачі:

Криловець А. О., кандидат філологічних наук, доцент;

Шанюк В. І., кандидат філологічних наук, доцент;

Годунок З. В., викладач.

Н 34 Наукові записки. Серія "Філологічна". – Острог: Видавництво Національного університету "Острозька академія". – Вип. 18. – 2010. – 252 с.

До збірника увійшли статті, присвячені проблемам українського й зарубіжного літературознавства.

Для науковців, викладачів, аспірантів, студентів-філологів.

*Адреса редколегії: кафедра української мови,
Національний університет "Острозька академія",
вул. Семінарська, 2, м. Острог, Рівненська обл., Україна, 35800.*

ISBN 966-7631-70-2

© Видавництво Національного університету
"Острозька академія", 2010

Ходюк Олена

ВІД НАДІЇ ДО РОЗПАЧУ В ОСТАННІХ
ПОЕТИЧНИХ ПУБЛІКАЦІЯХ ГАЛИНИ КОМАРІВНИ.....219

Чиж Наталія

НАЦІОНАЛЬНЕ В ЕКЗИСТЕНЦІЙНОМУ ДОСВІДІ ВІЙНИ
(на матеріалі щоденників Олександра Довженка
та Аркадія Любченка).....226

Ярошенко Роман

ПСАЛМИ ЯК ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА
ЛІТЕРАТУРНОЇ ТВОРЧОСТІ.....236

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ.....246

УДК 82-97

Ярошенко Роман

ПСАЛМИ ЯК ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ЛІТЕРАТУРНОЇ ТВОРЧОСТІ

У статті розглядається жанр псалма, його сакральне походження, історія перекладів та переспівів різними мовами. Автор з'ясовує важливу роль псалмів у духовній культурі минулих часів. Він розглядає вплив псалма на українську літературу XIX – XX століть, який проявився в перекладах, переспівах, використанні мотивів та образів Біблії. Ця літературна традиція успішно розвивається і в наших часах.

Ключові слова: псалом, літературна творчість, молитва, поезія, переклад, духовна культура, література.

В статье рассматривается жанр псалма, его сакральное происхождение, история переводов разными языками. Автор раскрывает важную роль псалмов в духовной культуре прошлых веков. Он рассматривает влияние псалма на украинскую литературу XIX – XX ст., которое проявилось в переводах, использовании мотивов и образов из Библии. Эта литературная традиция успешно развивается в наше время.

Ключевые слова: псалом, литературное творчество, молитва, поэзия, перевод, духовная культура, литература.

The author of the article examines genre of psalm, his sacred origin, history of translations and inheritances in different languages. He proves the important role of psalms in the spiritual culture of different times. This genre had large influence on Ukrainian literature of XIX and XX ages. An author makes examples of translations, reasons and appearances of psalms in works of the Ukrainian writers. This literary tradition successfully develops in our time.

Key words: psalm, literary creation, prayer, poetry, translation, spiritual culture, literary.

Цінності духовної культури та літературна спадщина минулого дозволяє проглянути всі акценти, які ставилися протягом століть, виношуючи сакраментальну ідею моралізації суспільства. Тому історичне значення Псалтиря є безперечним. Цю книгу пісень-молитов Старого

Завіту Новий Завіт прийняв і присвоїв у цілості. Доповнивши та удосконаливши давні традиції, він зміг донести до нас вершину єврейської, а потім і світової молитовної літератури.

Назва “Псалтир” (з єврейської мови перекладається תְּהִלִּים — те-хилім — славослів’я, з слов’янської “Псалтирь”) пов’язана з назвою струнного інструменту, псалтир. Рідше Книга псалмів називалася *sefer tefillot* — книга молитов (Пс. 16,1; 72,20). У перекладі (Септуагінти) LXX (переклад з єврейської на грецьку) ця книга названа ψαλμοι — пісні, що супроводжувались грою на музичному інструменті. В Новому Завіті відповідно до цього використовується термін: βιβλος ψαλμων. В Олександрійському кодексі — ψαλτηριον, в слов’янському (Єлизаветського видання, а в Острозькому надписують: “Пісні Царя Давида”) і в російському перекладі — Псалтир, за назвою грецького музичного інструменту [2]. Псалтир був першою книгою Старого Завіту, перекладеною на слов’янську мову святим Кирилом і Меодієм. Церковнослов’янський Псалтир ділиться на 20 катизм.

Ці молитви складено не всі разом, не за короткий час, і зробив це навіть не єдиний автор. Книга псалмів зростала разом з тим, як розросталася Біблія, збагачуючись упродовж століть настільки, наскільки Бог об’являвся своєму народові: у псалмах присутня вся тогочасна історія та все Об’явлення Бога. Історія єврейського народу є нічим іншим, як історією гармонійних стосунків людини та Бога, історією вірності Богові.

Усі події, пов’язані з цими стосунками між Богом та людиною, стали предметом молитви: радісні та сумні події — як приватні, так і всенародні, месіанські надії, потреби особливої допомоги, визнання власних провин та благання прощення за них і насамперед потреба висловити прославу, вшанувати Бога та подякувати Йому.

У псалмах наявні всі релігійні почуття. Вони є поетичним висвітленням релігійного досвіду. Багато псалмів складено спеціально для літургійних служб у храмі; багато ж спершу були молитвами, складеними для особливих потреб народу, якоїсь групи людей чи окремої особи. Але й ці псалми увійшли до літургійної збірки, і їх рецитували прилюдно, бо часто ці особисті молитви прекрасно надавалися для висловлення тих почуттів, які народ плекав на спільному рівні. Наприклад, 50-ий псалом (“Помилуй мене, Боже”) був приватною молитвою, що її приписують Давидові, коли він визнав свій гріх і просив за нього прощення в Бога (І Сам. 12).

Покаяння і біль — це почуття, яке мусять мати перед Богом усі люди і які Ізраїль відчував та виявив на спільному рівні: таким чином, Да-

видова молитва стала молитвою всього народу, що падав перед Богом у проханні про милосердя та прощення. Під час заслання чи у важкий час реставрації до цього псалма були долучені останні вірші, у яких євреї просять у Бога ласки відбудувати Єрусалим, щоб відновити величаве богослужіння у храмі. Так багато псалмів пристосували до літургійного вжитку інші натхненні автори (наприклад, Пс.130).

У 1917 році в путівнику "Кієвъ" Константин Шероцький подавав важливу згадку про саме значення псалма для народу. Тут зазначалося, що після Переяславської угоди в 1819 році територія київського замку перейшла у власність Флорівського монастиря, а той зробив там цвинтар. І от цитуючи згадку про це, Константин Шероцький каже: "Теперь ветер среди могил напевает о исчезнувших временах свой скорбный псалом..." [14].

Є чіткий опис історії, де вказано, що Константин і Методій, брати солунські, переклали першими на слов'янську мову Псалтир: "...Михайло-цесар скликав філософів усіх і переказав їм усі речі слов'янських князів. І мовили філософи: "Є муж у Солуні, на ім'я Лев, і є в нього сини, що розуміють мову слов'янську, — і вчені два сини в нього, і філософи". Це почувши, цесар послав посланця по них у Солунь до Льва, кажучи: "Пошли до нас негайно обох синів своїх, Мефодія і Костянтина. Це почувши, Лев негайно послав їх. І прийшли вони оба до цесаря, і сказав їм цесар: "Осе прислала до мене Слов'янська земля, просячи учителя собі, який би міг витолковувати їм святії книги. Бо сього вони хочуть". І умовлені вони були цесарем, і послали їх у Слов'янську землю до Ростислава, і Святополка, і Коцела. Коли ж ці оба прийшли, то почали вони створювати письмена азбуковні слов'янські і переклали Апостол і Євангеліє. І раді були слов'яни, що почули слова про велич Божу своєю мовою. А після цього переклали вони Псалтир і Октоїх, і інші книги" [13].

Згадка про чітке вживання псалмів в Утрені як богословському правилі зафіксована ще з часів Бориса і Гліба. "Послані ж прийшли на Альту вночі і, підступивши ближче, чули вони блаженного Бориса, що співав заутреню. Сказали бо йому: "Хочуть тебе погубити". І, вставши, почав він співати, говорячи: "Господи! Чого помножилися мучителі мої? Встають на мене многії". І ще: "Стріли твої встромились в мене, та я на рани готов, і скорбота моя передо мною є". І ще казав він: "Господи! Почуй ти молитву мою і не ввійди в суд із рабом твоїм, бо не оправдається перед тобою жоден із живих, бо піддав гонінню ворог душу мою". І, скінчивши шестипсалміє і побачивши, що є вже послані погубити його, став він співати псалтир, говорячи: "Обступили

мене тільки тучні, і зборище злобних оточило мене. Господи боже мій, на тебе уповав я. Тож спаси ти мене і від усіх гонителів моїх позбав мене” [5]. Також той факт, що в історичному творі “Повість минулих літ” про псалом згадано 65 разів, переконливо свідчить, що на наших українських землях Псалтир відігравав значну роль.

Анахорети IV-V ст. поклали основи для формування монастирського правила молитви і псалмоспіву. Саме від них наш устав успадкував широке вживання Псалтиря. “Любов до псалмоспіву зродили монастирі” – сказав св. Августин. Дуже скоро подвижники встановили особливі правила молитовного застосування Псалтиря. За древнім правилом Псалтир прочитували повністю від початку до кінця як денну або нічну молитву.

Не менш важко вирішити питання походження Псалтиря. Тлумачна література на Псалтир своїм надлишком перевищує всі старозавітні книги і не поступається навіть тлумаченню новозавітніх книг. Загальне число праць, що дають трактування Псалтирю, здебільшого виражається словами “велике число”. Лелонг нарахував близько 1200 тлумачень, а у XVII і XIX ст. з’явилося не менше сотні. Бл. Ієронім згадує, що Псалтир пояснював у вітчизняний період Оріген, Євсеній Кесарійський, Феодор Гераклійський, Дідим Олександрійський.

До нашого часу з цього періоду збереглися наступні праці: від Орігена – 9 бесід на Псс. 36-38, а також кілька бібліографічних суджень про псалмоспівців і надписи псалмів. Від Дідима Олександрійського збереглось дуже багато схолій. Від Євсенія Кесарійського коментарів в уривках, до 180 віршів із різних віршів із різних псалмів пояснено частково алегорично, частково буквально, а більш послідовно пояснено 119–150 псалми. Іпполіт пояснив увесь Псалтир, але збереглось і трохи схолій. Від св. Атанасія збереглися три прощі про Псалтир: більш докладні, на кожний вірш, іноді алегоричні, іноді буквально, часто типологічні, і більш короткі – перифразні, лише в надписах. Св. Григорій Нісський склав дві книги про надписи псалмів, де всіх їх пояснив алегорично і типологічно.

Св. Василій Великий склав 30 бесід (коментарів) на псалми: 1, 7, 14, 28, 32, 44, 48, 59, 61; 114, з буквальною і алегоричною їх поясненням. У цих коментарях згадується про те, що святий Василій Великий, почувши, як співають псалми на два хори, сказав: “Чого тільки не знайдеш у них! Прояв могутності, досконалість справедливості, поважність поміркованості, повноту мудрості, шлях до покути, міру терплячості, одне слово – уся сукупність блага!” [1]. Св. Йоан Золотоустий пояснював у бесідах всі псалми, але збереглися лише: 3–12, 41,

43–49, 109, 117, 119, 150. Він запитує: "Що означають слова "співаючи в серцях ваших Господеві"? Це значить: з увагою розпочинай це діло, бо неуважні співають без користі, лише вимовляючи слова, тоді як серце їх блукає в іншому місці" [15]. Блаженний Теодорит до цього додає: "Співає серцем той, хто не тільки рухає устами, але й ум пробуджує до розуміння того, що вимовляє". Св. Теодосій Печерський пояснював весь Псалтир "для монахів". У Єроніма був якийсь маленький коментар – *commentarius* – на Псалтир, який прославлявся древніми народами, але до сьогодні не зберігся. Від Августина збереглися повні пояснення на 150 псалмів, наповнених моральними християнськими роздумами, але без буквальних пояснень [6].

Простежуючи парадигму розвитку псалма, необхідно глянути і на українські землі, на яких спершу панував дух язичництва, проте згодом почулися і сурми християнства. Так, запорізькі кобзарі та бандуристи через переслідування з боку російського царату і після знищення Січі та гетьманського правління були змушені пристосовуватися до нових умов життя. Колишні козацькі кобзарі та бандуристи ставали членами старцівських товариств та цехів, вони включали до свого репертуару релігійні пісні та псалми, як того і потребувало їхнє нове церковне оточення. Запорізькі кобзарі та бандуристи були творцями й виконавцями героїчного епосу, що став окрасою духовної культури нації. Їх репертуар був досить різноманітний, сюди входили також танцювальні мелодії, розважальні пісні тощо. Кобзарсько-лірницький репертуар можна умовно поділити на кілька жанрових груп.

Першу групу становили історичні пісні, думи та плачі, які поступово виходили із вжитку. У XIX ст. вони виконувались лише поодинокими кобзарями та лірниками. Другу групу складали молитви, псалми, духовні вірші, акафісти. "Псальми", тобто духовні пісні на честь святих, як правило, були не народної композиції, а результатом творчості базиліанських монахів, київських академістів та семінаристів. Так, збирачі в другій половині XIX ст. відзначали збільшення в репертуарі релігійно-моралістичних псалмів, які в окремих співаків зовсім витіснили думи. В роки радянської влади з кобзарського репертуару повністю випали псалми, зменшилась кількість обрядово-весільних пісень, але значно збільшилась кількість історичних та ліричних пісень. Кобзарі і лірники відповідно розширюють репертуар: з'являються побутові пісні та псалми. На зміну сліпим музикантам поступово приходять зрячі кобзарі та бандуристи, які знаходили можливості пристосовуватись до нових умов життя. Це, насамперед, позначилося на їхньому репертуарі: зникають майже повністю пісні релігійного зміс-

ту (псалми, канти, акафісти) та обрядові пісні і на зміну їм приходять нові пісні, які створюються для прославлення радянської влади та комуністичної партії [12].

Починаючи з 1651 р. П. Корнель піддався впливу своїх друзів-єзуїтів, які намагалися відвернути свого колишнього вихованця від театру. Він зайнявся релігійною поезією, як би для спокути своєї світської творчості колишніх років, і надрукував незабаром віршований переклад "Imitation de Jesus Christ". Переклад цей, дуже посередній у літературному відношенні, мав величезний успіх і витримав за 20 років 130 видань. За ним було зроблено декілька інших перекладів, здійснених також під впливом єзуїтів: псалми, панегірики Діві Марії і т.д.

А в Миколи Ключова сама природа навечно "завчила" псалми ("псалмогір'я"), тож не дивно, що "дрозд запел: "Блажен муж" и "Кресту Твоему...", "Ель мне подала лапу, береза серьгу..." Величною і глибинною поезією сповнені біблійні образи, а про це доводиться згадати, коли, скажімо, незвичайно смілива, яскрава ключовська метафора повертає нас до свого могутнього першоджерела. "Распростерлось небо рваной кожей... Род людской и шила недоумислил, Чтоб заплатать бездну или ночь...", "Плач дитяти через поле и реку..." Порівняймо з текстом 103-го псалма: "Простираяй небо яко кожу...". І далі, про твердь земну: "Бездна яко риза одеяние ея..." [8].

Можливо, саме тому, що ці образи видаються древніми, як сама природа, вони й зливаються з природою для поетів, що змалку зріднилися з землею, навчилися слухати й розпізнавати її голоси. "А сонечко встане, як перше вставало", і місяць буде "сіять, як над Вавилоном, над його садами, і над тим, що буде з нашими синами..." Подолавши анафеми своїх (нині напівзабутих) ворогів, вийшовши із забуття до читачів-сучасників, псалом вразив несподіваною величчю своєї поезії, глибиною і складністю художнього мислення, правдивістю багатьох своїх передбачень і гірких пророцтв. Подібність біблійних інтонацій та образів, характерне поєднання ліричної сповіді і гострої інвективи, емоційна напруженість та вражаюча сила слова – ось що змушує відчувати спорідненість ключовської і шевченківської поезії.

У творчості Г. Сакса знаходять місце усі форми впливу фольклору, що насамперед помітно у поетичних жанрах: трансформувалися численні види пісні: любовна, хвалебна, духовна, мейстерзингерська, причому особливе місце належить духовній пісні, яка виникла в Німеччині з метою донесення релігійних ідей до свідомості народних мас. Сакс слідом за Лютером складав чи обробляв псалми і перекладав Старий і Новий Завіти.

Вплив псалма помітний у сучасній культурі. Так, новими явищами в українській прозі стали: увиразнення філософського дискурсу в художній прозі, розвиток філософського роману (Іван Багряний, О. Гончар, Е. Андіївська, Василь Барка та ін.), роман-псалом "Орда" ("Яничари") Р. Іваничука, "Химерна" проза як національний феномен та її світовий контекст (Василь Земляк, Валерій Шевчук і Г. Маркес та ін.), а також притчево-псалмова проза Валерія Шевчука та роман-діаріуш "Душа при свічці" П. Сороки. А поетична версія східної філософії ("Рубаї" Д. Павличка) та мотивів і образів Біблії ("Покаянні псалми" Д. Павличка, "Давидові псалми" Ліни Костенко тощо) зайняли поважне місце в історії української літератури. Дискурс "готичності" в українській літературі починає Валерій Шевчук, а екзистенціалізму – феномену "надлітератури" – Ю. Щербак. Метафізика протистояння генія та юрби і проблема народності мистецтва розкрита у П. Загребельного, Л. Костенко, Є. Барана та ін., а чорнобильська проблематика у Ю. Щербака, В. Яворівського, Б. Олійника, І. Драча [9].

Євген Маланюк протягом життя виношував у своїм серці гнівні й глибоко трагічні інвективи:

Тебе б конем татарським гнати,
Поки аркан не заспіва!
Бо Ти ж коханка, а не мати,
Зрадлива бранко степова!

Прости, прости за богохульні вірші,
Прости тверді, зневажливі слова!
Гіркий наш вік, а ми ще, може, й гірші,
Гіркі й пісні глуха душа співа. ("Псалми степу")

Але і "Псалми степу", і "Діва-Обида", з одного боку, і "Варязька балада", "Варяги" – з іншого, підпорядковуються одній меті – розбудити приспану віками рабства національну свідомість народу.

Багато із сучасних українських письменників згадують у своїй поезії псалми і вкладають у них неабиякий зміст. Одним із таких сучасників є Василь Герасим'юк, який неодноразово у своїй творчості звертається до псаломного мотиву. Наприклад, у поезії "Досвітні душі" він пише:

Невже ти косиш на чужому,
спиною вчувши вила з тьми?
Якщо й вертатимеш додому,
невже співатимеш псалми?

Дружко Марія також гарно висвітлює значення псалмів у своїй поезії “Псалми світанню заспіваю”:

Один мій гріх – це невсипуща туга,

піснями я спокутую її

у пору, як натхненні солов’ї

свої ладнають мандоліни туги

і шлють у небо молитви свої.

Псалми тоді світанню заспіваю

і сонцю душу вихлюпну до дна,

у роси хай обернеться вона,

напоїть промінь там, на небокраї,

і стану я безжурна, як луна.

Необхідно згадати ряд творів, в яких явно проглядається жанр псалма. Одним із таких шедеврів в українській літературній спадщині є роман-псалом “Орда” (“Яничари”) Р. Іваничука. А поетичну версію східної філософії в українській літературі представляє творча праця “Рубаї” Дмитра Павличка. Що ж до мотивів і образів Біблії, то вони чітко окреслені в “Покаянних псалмах” Дмитра Павличка, “Давидових псалмах” Ліни Костенко тощо.

Необхідно згадати в цьому контексті заслуги Пилипа Морачевського (1806–1879), який у 1860–1864 рр. переклав з Нового Заповіту всі чотири Євангелії, “Діяння апостолів”, “Послання апостолів”, “Апокаліпсис”, зі Старого Заповіту – “Псалми Давидові”. Доля цих перекладів склалася по-різному. На початку 1860-х років переклад Євангелій був високо оцінений Петербурзькою академією наук (звіт академіка І. Срезневського, схвалений Відділом російської мови та словесності 8 лютого 1862 р.), а також архієпископом Григорієм (в миру – Микола Митькевич, родом із Чернігівщини). Крім того, переклад читали шеф жандармів князь Долгоруков і київський генерал-губернатор Анненков. Валуєвський циркуляр 1863 р. на чотири десятиліття поклав край спробам видати працю П. Морачевського. Лише наприкінці 1904 р. російський уряд почав готувати скасування заборон українського слова, наслідків Валуєвського циркуляру та Емського акту 1876 року; тоді ж Петербурзька академія наук склала велику доповідну записку “Об отмене стеснений малорусского слова”. У ній було визнано, що українці мають таке саме право, як і росіяни, на публічні виступи і друк рідною мовою. Священний Синод доручив редагування перекладу Морачевського преосвященному Парфенію (в 1905 р. – єпископ Подільський, в миру – Памфил Левицький, родом із Полтавщини), ви-

хованцеві Київської духовної академії, незмінно прихильному до рідної мови та історії. Йому допомагали протоієреї Євфим Сіцинський і Кирило Старинкевич, магістр богослов'я Афанасій Веселовський, а також Михайло Совкевич і Микола Бичковський: "На протязі трьох років вони збирались майже щоденно й суспіль з преосвященним Парфенієм обговорювали кожне слово, кожний вираз перекладу". В особливо складних випадках їх консультували київські мовознавці Павло Житецький та Орест Левицький, петербурзький вчений М. Сагарда. Крім того, при Академії наук було створено комісію з видання перекладу П. Морачевського на чолі з академіком О. Шахматовим [4].

У цілому нещасливою була доля численних перекладів учасника Кирило-Мефодіївського товариства – Олександра Навроцького (1823–1892). Після ув'язнення 1847 р. і заслання він не мав змоги повернутися на Україну. Більшість оригінальних віршів і перекладів О. Навроцького, на жаль, досі не опублікована і зберігається в автографах, дещо було втрачено. Серед його тлумачень – уривки з Біблії ("Псалом пророка Давида", "Пісня Пісень").

С. Руданський як перекладач починав із низки переспівів, таких як "Чорний колір" (1854) і "Зозуля" (1856) – з польської, "Явір" – з чеської та "Безнадія" – наслідування Бюргерової "Ленори" (обидва – 1858); того ж 1858 року С. Руданський переспівав 136-й псалом, і зробив це чотиристопним ямбом, на відміну від своїх попередніх переспівів, що мають хореїчну основу, хоч і з елементами народної силабіки. У віршах С. Руданського "Колискова", "Наука", "Студент" проблеми особистості щільно переплітаються із громадськими, національними. І все ж громадська лірика з потужним національним пафосом становить окрему тематичну групу поетичних творів С. Руданського. Сюди належать вірші "Над могилою", "До України", біблійний переспів – "Псалом 136", "Гей, бики", "До дуба" та ін. У цих віршах звучить заклик до невтомної праці задля рідного народу, його майбутнього, до твердості духу [5]. С. Мудрий слушно зазначає, що спроби вивчення псалмів в українській літературі робилися ще з часів українського середньовіччя, до них зверталися наші видатні митці – Тарас Шевченко та Леся Українка. Це, зрештою, і не дивно, адже з найкращих часів християнської Церкви молитва псалмами посідала друге місце після Господньої молитви. Триває ця традиція й дотепер. Так, відбуваються Всеукраїнські конкурси письменників та композиторів на теми псалмів, як, наприклад, "Духовні псалми третього тисячоліття" у рамках хорового фестивалю "Золотоверхий Київ" (2001).

Можемо зробити висновок, що псалми відігравали велику роль

у житті суспільства та в історії літературної творчості. Вони були невід'ємним чинником, що злучав людину із Богом. Псалми стали основою у поєднанні між літературною критикою та філософсько-богословською проблематикою, тому обидва аспекти дослідження є невід'ємними у вивченні історії розвитку жанру псалма.

Література:

1. Батрух С. Модель християнського життя у творах св. Василя Великого / С. Батрух. – Львів : Свічадо, 2007. – 160 с.
2. Библийская энциклопедия. – М. : Локид-Пресс, 2002. – 768 с.
3. Булашев Г. Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях. Космологічні українські народні погляди та вірування / Г. Булашев. – К. : Довіра, 1992. – 414 с.
4. Дорошенко Д. Нарис історії України / Д. Дорошенко. – Львів : Світ, 1991. – С. 195-214.
5. Жукалюк І., Степовик Д. Коротка історія перекладів Біблії українською мовою / І. Жукалюк, Д. Степовик. – К. : УБТ, 2003.
6. Знахідка XX століття – сувої Мертвого моря: 3 Кумранської долини найдавніші коментарі Біблії // Науковий світ. – 2002. – № 3. – С. 20–23.
7. Качуровський І. Містична функція літератури та українська релігійна поезія / І. Качуровський // Слово і Час. – 1992. – № 10. – С. 33–45.
8. Козлова А. Жанр стихотворного переложения псалмов в русской поэзии первой половины XIX века: дис. ... канд. филол. наук / А. Козлова. – Москва, 2005. – 150 с.
9. Лексикон загального та порівняльного літературознавства. – Чернівці : Золоті литаври, 2001. – 636 с.
10. Лесів М. Церковнослов'янізми в сучасній українській літературній мові / М. Лесів // Греко-католицький церковний календар. – Варшава, 1988. – С. 83 – 89.
11. Лесюк М. Мова і стиль українських перекладів книги псалмів / М. Лесюк // Біблія і культура. – Чернівці : Рута, 2000. – Вип. 2. – С. 133–138.
12. Нога Г. Інтерпретація біблійних текстів і християнських канонів у поезії мандрівних дяків / Г. Нога // Біблія і культура. – Чернівці : Рута, 2000. – Вип. 2. – С. 13-18.
13. Пелешенко Ю. Апокрифи та легенди богомільського походження в українській словесності: здобутки і перспективи дослідження / Ю. Пелешенко // Біблія і культура. – Чернівці : Рута, 2000. – Вип. 1. – С. 6–3.
14. Семенова Е. Система жанров русской духовной поэзии XVIII в. : дис. ... канд. филол. наук / Е. Семенова. – Москва, 2002. – 370 с.
15. Творения святого отца нашего Иоанна Златоуста Архиепископа Константинопольского. Толкование на псалмы. – Том V. Кн. 1. – Ульяновск, 2001. – 185 с.

доцент кафедри світової літератури Львівського національного університету імені Івана Франка.

Миненко Юрій Васильович, здобувач кафедри літературознавства і журналістики Національного університету "Острозька академія".

Назарук Вікторія Михайлівна, аспірант кафедри літературознавства і журналістики, викладач Національного університету "Острозька академія".

Павлюк Ігор Зиновійович, доктор наук із соціальних комунікацій, старший науковий співробітник Інституту літератури імені Тараса Шевченка НАН України, професор кафедри літературознавства і журналістики Національного університету "Острозька академія".

Печарський Андрій Ярославович, кандидат філологічних наук, доцент, докторант кафедри української літератури імені академіка Михайла Возняка Львівського національного університету імені Івана Франка.

Поліщук Ярослав Олексійович, доктор філологічних наук, професор кафедри літературознавства і журналістики Національного університету "Острозька академія".

Попик Інна Олегівна, аспірант кафедри української літератури Рівненського державного гуманітарного університету.

Пушак Юлія Іванівна, аспірант кафедри теорії літератури та порівняльного літературознавства Львівського національного університету імені Івана Франка.

Романишина Наталія Василівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української літератури Рівненського державного гуманітарного університету, докторант кафедри української літератури Національного педагогічного університету імені Михайла Драгоманова.

Романова Наталія Вікторівна, аспірант кафедри українського літературознавства та компаративістики Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Саковець Світлана Петрівна, аспірант кафедри літературознавства і журналістики, викладач Національного університету "Острозька академія".

Томчук Любов Василівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української літератури Рівненського державного гуманітарного університету.

Ходюк Олена Станіславівна, аспірант кафедри української літератури Рівненського державного гуманітарного університету.

Чиж Наталія Олександрівна, аспірант кафедри української літератури Рівненського державного гуманітарного університету.

Ярошенко Роман Васильович, здобувач кафедри літературознавства і журналістики Національного університету "Острозька академія".

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

Серія “Філологічна”

Випуск 18

Головний редактор *Пасічник І. Д.*

Заступник головного редактора *Вокальчук Г. М.*

Технічний редактор *Свинарчук Р. В.*

Комп'ютерна верстка *Крушинської Н. О.*

Художнє оформлення обкладинки *Олексійчук К. О.*

Підписано до друку 27.05.2010 р.

Формат 42х30/4. Папір офсетний. Друк – ризографія.

Ум. друк. арк. 15,75. Гарнітура “TimesNewRoman”

Наклад 100 прим.

Видавництво Національного університету “Острозька академія”

вул. Семінарська, 2, м. Острог,
Рівненська обл., Україна, 35800
РВ №1 від 8 серпня 2000 року.

